

IZMEĐU ZAGONETNIH SVETOVA I ONOGA ŠTO SE ZAISTA DOGODILO U MESTU M.

(Mića Vujičić: *Unutrašnjost, Geopoetika, Beograd, 2018*)

Književno stvaralaštvo Miće Vujičića (1979) isprepletено je, čini se, s fudbalskom igrom na nekoj višoj simboličkoj ravni: ne samo što je njegov prvenac naslovljen terminom preuzetim iz fudbalskog vokabulara, nego mu se i knjige pojavljuju u pravilnim četvorogodišnjim razmacima, prateći termine održavanja svetskih prvenstava u fudbalu. Roman *Oštar start* objavljen je tokom Mundijala u Južnoj Africi 2010. godine, zbirka priča *Ronjenje na dah* izašla je iz štampe pred Svetsko prvenstvo u fudbalu u Brazilu 2014. godine, a novi roman *Unutrašnjost* premijeru je imao neposredno pred najvažnije međunarodno fudbalsko takmičenje koje se ove godine odigralo u Rusiji. Mića Vujičić je i u trećoj knjizi poput mladog fudbalera željnog igre. Njegova proza je dobra u svim elementima, on ima, ne zamerite na ovim paralelama, dobar pregled igre, čitanje prostora, kontrolu lopte, pas, dribling, volej, efe, odlično kretanje, otvaranje i lako rešava zamršene situacije. Ili, još tačnije, furioznim stilom Boža Koprivice rečeno, to što Vujičić radi u književnosti *više je stvar treninga, truda, ono nešto što treba imati u mašti, u disciplini, u duhu, u atmosferi... to se ne može (u)trenirati, ne može naučiti*. Budući da je književnost za Vujičića poput fudbalske lopte – najvažnija stvar na svetu, ovakve analogije sasvim su celishodne.

I u kratkom pačvork-romanu *Unutrašnjost* Vujičić ispisuje stranice o fudbalu. U jednoj epizodi, glavni junak krišom posmatra iz mraka grupu dečaka na fudbalskom igralištu. Dečaci su trčali po mokroj travi i oponašali igrače američkog fudbala. Umesto prave lopte imali su ananas, koji su šutirali dok se nije raspao. Potom su iščupali prskalicu iz zemlje i bacali je poput koplja. Razbežali su se u vidu razbijene divlje horde tek kada se pred stadijonskom kapijom začula lupa koju je pravila policijska patrola. U simboličko-alegorijskom ključu, ovu anegdotu možemo čitati i kao čist prikaz „nemorala stvarnosti“: neobjašnjivo, nerazumno, gotovo nadrealno skrnavljenje hrama seoskih fudbalskih bogova barabar je sa svetom stvarnosti koji je nemoralan i nepravedan. I upravo su nemoral i nepravda dva ključna motivska određenja *Unutrašnjosti* oko kojih Vujičić plete svoju nelinearnu, difuznu, defabularizovanu priču.

Prostor u koji smešta svoje junake, Vujičić je označio, pomalo misteriozno, kao mesto M., pa zbog toga nisu bez osnova prve čitačeve simplifikovane asocijacije upravo na Hičkokov triler *Pozovi M. radi ubistva* ili na zagonetni lik M. iz serijala o britanskom agentu Džejmsu Bondu. Lutanja glavnih junaka mestom M. kao da su istrgnuta iz kakvih avanturističkih romana, a u *Unutrašnjosti de facto* ne manjka misterija i neobjašnjivih tajni. Prostor, pre nego karakteri ili događaji, čini glavni integrativni aspekt ispričavanog u poslednjoj

Vujičićevoj knjizi. Mesto M. ishodište je svih karaktera i događaja. Za razliku od *karaktera*, kojima, kako sam autor ističe, nedostaju još samo stripovski oblačići iznad glava da u potpunosti postanu plošni, i od *događaja* koji su, iako predstavljeni kao osnovne jedinice radnje u romanu, prvenstveno kombinacija opisivanja, ekspozicija i argumenata, *prostor* je, ipak, odlučujući aspekt ove proze koji, oblikovan preciznim narativnim strategijama, drži sve na okupu. Naravno, upućeniji čitaoci će u Vujičićevom romanu pokatkad prepoznati stvarne događaje, kao i osobe koje se kriju iza inicijala, a deo su lokalne folkloristike i mitologema pitoresknog mesta M(okrin), ali, kako u napomeni reče autor: *Svi likovi i događaji u ovom romanu, uključujući stvarne ličnosti i događaje, u potpunosti su izmišljeni*. Romaneskní svet Miće Vujičića balansira između zagonetnih svetova i onoga što se zaista dogodilo u mestu M.

Kao glavni karakteri u romanu pojavljuju se, osim neimenovanog naratora, njegov brat Uroš (čovek nepredvidive naravi i nemoguće biografije, član tajne organizacije), otac Sever Tomašev (direktor poljoprivrednog kombinata koji je nastradao u saobraćajnoj nesreći zajedno sa suprugom), deda Uroš Tomašev Protá (partizan i narodni heroj), Avram Čobanov (trgovac u robnoj kući, potom Severov vozač, detektiv-amater i ljubitelj krimića, ali pre svega staratelj braće Tomašev), Margita (glumica, Uroševa prijateljica, bivša devojká učesnika rijalitija, koja se krije od paparaca u mestu M.), Duša Simić (koji je, zbog toga što nije umeo da kaže slovo r, ostao upamćen po rečima koje nije izgovorio: *Puno pozdrava s naše planete!*), Vukan (dečak koji je netragom nestao tokom školske ekskurzije), S. K. (strip-crtač i tehnički urednik seoskih novina), M. O. (penzionisani šef deska velikog prestoničkog lista koji je umro u mestu M. dok je zalivao paradajz u bašti), I. Č. (stomatolog, poklonik teorije sudnjeg dana), Z. L. (slavni njujorški modni kreator), M. P. (akademski vajar), Eberle (učitelj i amater-arheolog koji je u mestu M. pronašao zlatnu ploču iz ranog bronzanog doba), Ignjat (vlasnik video-kluba), ali i Milivoj Jugin, Danilo Kiš, Pavle Ugrinov, Lordan Zafranović, Mirko Kovač, Savo Vujović, Judita Šalgo, Vujica Rešin Tucić, Stiv Busemi... Svi su oni u romanu lišeni reljefnijih spoljašnjih i unutrašnjih karakterizacija, što je, naravno, osnovni modalitet oblikovanja priče koju Vujičić, kroz naratora, ciljano namerava da ispričeva. Plošni karakteri – odnosno: njihove kroki opisane fizičke i psihičke osobine, sudbine, kritički i politički stavovi – pre svega su, u okvirima ovog romana, u funkciji priče.

Tematski trijumvirat *Unutrašnjosti* čine: rekonstrukcija televizijske emisije *Znanje imanje*, uspon i propast poljoprivrednog kombinata u mestu M. i Vojadžerova Zlatna ploča. A razmera, gotovo apotekarskom vagom izmerena, između narativnog, primarnog teksta i umetnutih nenarativnih fragmenata, jednaka je razmeri između fikcije i faksije u ovom romanu, koji započinje rečenicom: *Napuštene kuće u unutrašnjosti otvaraju se kao švajcarski vojnički nož*. (Epigraf: *Živim u koži u kući*, Dž. M. Kuci.) Vujičić majstorski žonglira metaforama, metonimijama i sinegdohama, a ova gotovo lirska rečenica jeste slikovit primer njegove literarne veštine i izučenog književnog zanata. Narator, uz Ignjatovu pomoć i uz Avramovo i Margitino asistiranje, analizira svaki kadar emisije *Znanje imanje* iz 1985. godine. Tada su se u raznim igrama nadmetali banatsko mesto M. i dalmatinsko mesto L. Taj video-zapis doslovno predstavlja vremensku kapsulu u kojoj je na najbolji način sačuvan *spiritus loci* mesta M. Ovekovečen je neodrživ i neopravdani optimizam socijalističkog društva koje će, samo koju godinu kasnije, biti do temelja urušeno i ugušeno u krvi. Ujedno, narator, gle-

dajući snimak emisije sa VHS kasete, rekonstruiše i život svoje porodice u tom optimističnom socijalističkom vremenu, neuporedivim sa dehumanizovanim sadašnjim tranzicionim vremenom.

S propašću države u kojoj su bili mogući ideali socijalne pravde i jednakosti, propao je i poljoprivredni kombinat kojim je rukovodio Sever Tomašev, primaš u orkestru „Sunce žeže“, i najzaslužnija osoba za učešće mesta M. u emisiji *Znanje imanje*. Narator sa bratom Urošem obilazi razrušenu upravnu zgradu kombinata, prolazi kroz napuštene kancelarije pa i kancelariju njihovog oca sa tragom razbijene flaše na zidu, i poredi ih sa černobiljskom katastrofom. U tim argumentovanim delovima teksta, u kojima se ne prikazuju događaji već se iznose tvrdnje i mišljenja, narator jasno ukazuje na „nemoral stvarnosti“, ne želeći da pobegne od svojih uverenja u socijalnu pravdu i ljudsku pravičnost. Dve epizode su karakteristične: ona sa otpuštenim radnikom koji, u više navrata, pokušava da ubije, jednom čak i flašom viskija, direktora posrnulog poljoprivrednog kombinata i ona kada isti taj direktor u mesto M. dovodi nacionalističkog političara, kasnije haškog osuđenika. Da li je poruka da socijalna pravda (ili bilo kakva druga Pravda) možda više i nije moguća u savremenom svetu? Da li je zbog toga Vujičić u narativ uveo Zlatnu ploču koju je Vojadžer 1977. poneo na svoje beskonačno putovanje svemirom (uspela analogija: „zemaljska pravda“ – „kosmička pravda“)? Na toj ploči se, između ostalih, nalazi čuvena bluz pesma *Dark Was the Night, Cold Was the Ground* Blajnd Vilija Džonsona, koji je, navodno, svojevremeno rekao: *Pevanje i prosjačenje su jedine stvari koje slep čovek može da radi, ako hoće časno da živi*. Slepčev bluz govori o usamljenosti i depresiji. A ova teška osećanja lome i naratorov krhki svet koji za čast i čestitost više ne zna. Vujičić majstorski poredi jedinu snimljenu gramofonsku ploču tamburaškog orkestra „Sunce žeže“ iz mesta M. sa zlatnom pločom iz ranog bronzanog doba, jer su obe, u onoj meri u kojoj je to Vojadžerova Zlatna ploča – koja sadrži zvuke i slike odabrane da prikažu različitost života i kulture na zemlji – vremenske kapsule koje čuvaju poruke za inteligentna bića iz budućnosti. Poruka se, kanda, nalazi u unutrašnjosti, u onom najskrivenijem kutku čovekovog bića.

Vujičić često u romanu demonstrira interesantan narativni postupak, koji se odnosi na kategoriju učestalosti, odnosno na repetitivno pripovedanje. Uz različite stilističke varijacije – kao što je, recimo, anegdota sa Dušom Simićem, koji je ostao upamćen po tome što se rečenica koju nije izgovorio zbog šprahfelera nije našla na Zlatnoj Vojadžerovoj ploči – on ponavlja određene pasaze dajući im različita konotativna značenja unutar različitih tekstualnih celina. Da je kojim slučajem pozdrav Duše Simića snimljen na Zlatnoj ploči, sada bi delić mesta M. putovao ka sazvežđu Ursa minor udaljenom 40.000 godina od Zemlje, a o njemu bi izveštavao astronautičar Milivoj Jugin.

Ima nečeg basterkitonovskog u humoru Miće Vujičića. Njegova proza ne insistira na projekciji utiska na čitaoce, jer nije pisana s ciljem da ih privuče „na prvu loptu“. Ona u sebi inkorporira anegdotu, kao oblik sažetog načina pripovedanja, ali je daleko od toga da bi je čak i površno iko mogao opisati kao anegdotsku (što je, uzgred, bila opsesivna tema ovog autora u njegovim prethodnim knjigama). Jezičko-stilski se ova proza u osnovi temelji na veštom korišćenju figurativnog jezika i četiri glavna tropa (već nabrojanim stilskim figurama dodaćemo i ironiju, ali najpre doživljenu u vidu dobroćudne šale).

Narator, neambiciozni, depresivni, plašljivi, večiti student, unutrašnji emigrant, besciljno luta napuštenim kućama u mestu M. Luta i po svojoj „kući od kože“. Traži, ali ne nalazi skrivenu poruku u tim kućama. Traži ljude-duhove (Uroša čiji su nestanci i iznenadna pojavljivanja predmet porodičnih legendi, komšiju-paranoika koji živi u podrumu, paparaca kog je Avram uhapsio i zatočio u atomsko sklonište) i duhove stvarnije od ljudi (Vukana koji je netragom nestao, mrtve roditelje). Zbog potrage koja se nastavlja unedogled roman *Unutrašnjost* ima otvoreni kraj. Bilo da je u gradu K(ikindi), Rovinju ili u Budvi, on svet posmatra iskosa, krajičkom oka, kradomice, da ga objekat posmatranja ne primeti, poput fudbalera koji perifernim vidom traži svoju priliku na terenu. U romanu *Unutrašnjost* Miće Vujičića fino se prepliću književnost i život, a šta je život bez književnosti i fudbala?